

Continuïtats culturals afermades als Pirineus

Presentar o fer una recensió d'un llibre miscel·lani com el de les actes de les 18es Trobades Culturals Pirinenques celebrades a la sala de plens de l'Ajuntament de Montanui a la Ribagorça, el 16 d'octubre de 2021, demana en primer lloc definir i centrar l'objectiu que l'ha fet possible. En considerar la 18a edició d'unes jornades de convocatòria anual cal abans de tot tenir present la continuïtat d'una proposta o millor dit d'un projecte. Continuïtat possible per dues raons bàsiques i imprescindibles, per la capacitat de convocar les trobades i per la resposta interessada en la participació de persones i entitats. Convocar requereix, a les persones que en tenen la responsabilitat, tenir-ho present d'un any a l'altre i d'un cap a l'altre de cada any. Cal trobar un lloc concret on celebrar-les, buscar els suports i les complicitats necessàries, fer una proposta temàtica i gestionar tota la logística dels participants siguin assistents o comunicants. I després de les jornades queda una feina pacient i gairebé invisible que no és altra que posar en lletra d'impremta tot el que s'ha presentat i debatut. Potser una mica més i tot ja que els textos s'han pogut revisar i ampliar més enllà de la forma resumida que el temps de les jornades exigeix. Tanmateix en unes actes no es reflecteix tot el que el dona de si la celebració de les jornades, en aquests cas "trobades", perquè tota la sociabilitat engendrada a partir de les relacions que s'estableixen en dies com aquests, es conforma en ser viscudes directa i presencialment. Per tant una proposta o un projecte com el de les Trobades Culturals Pirinenques farà bé d'avançar any darrera l'altre amb les dues realitats paral·leles: els actes presencials i la publicació de les aportacions presentades.

En buscar l'objectiu prioritari em sembla molt important fer la lectura de les actes de les divuitenes Trobades Culturals Pirinenques i de totes les anteriors tenint molt present les tres paraules que les

Josep Santesmas
i Ollé, President
de la CCEPC i
Vicepresident primer
de l'Institut Ramon
Muntaner

anuncien i les defineixen. Trobades i no congrés, per exemple, en el sentit diferencial del concepte que ni molt menys ha de ser devaluant. El DIEC defineix la trobada com l'acció o l'efecte de trobar-se i com una «Reunió de persones amb interessos comuns, especialment amb vista a dialogar, a fer alguna celebració». I a Montanui en les 18enes Trobades, així com a Matamala en les 19enes —on vam poder presentar oralment la recensió— de ben segur que vam dialogar i d'alguna manera també vam celebrar, entre altres coses poder-hi ser de forma presencial. Culturals, perquè evidentment de trobades n'hi poden haver de moltes menes, ben legítimes, però aquestes són culturals, cosa que vol dir que tot el que posem damunt de la taula ho fem des d'una mirada cultural que vol ser expositiva i reflexiva. Pirinenques, perquè d'això es tracta: contemplar aquest immens territori des de la seva mateixa configuració territorial, des de les diversitats que hi conflueixen, des de les complexitats humanes, des del coneixement, des de les inquietuds, els projectes i les esperances. I sempre amb una necessària estima sense la qual avui la continuïtat s'hauria estrocat.

Cada vegada es posa més en valor activitats com aquesta en les que confluen persones, associacions, entitats i organismes públics interessats per temàtiques que impliquen el coneixement del territori i a partir d'aquí la concreció d'un compromís per pensar el present i el futur que entenem haurien de ser més justos, respectuosos i equilibrats. Per pensar històricament com manifestava Pierre Vilar i també afegiria jo per actuar amb perspectiva històrica, cosa que tanta falta fa en el món d'avui, sobretot en l'àmbit polític. També cada vegada més al món associatiu cultural vinculat a llocs concrets li és reconegut el seu valor essencial, i la seva necessària existència per construir una societat més equilibrada. Com que, ens hem fets grans, venint de lluny, recordem que fa dècades enrere havíem observat que era fàcil i quedava bé en determinats ambients arrufar el nas tot menystenint aquell sorgiment tan potent d'associacions culturals i centres d'estudis que des de fa ja gairebé mig segle s'han anat creant. Com si fossin éssers impurs generant activitats inconsistentes i gairebé reprobables. A mesura que avançaven els anys, però, per molt fàcil i còmode, que fos atorgar la qualificació, per molt fatxa o progrés que fos la procedència de les salmòdies ja no era tan fàcil pontificar despectivament. El pòsit que s'anava acumulant, els projectes que s'anaven concretant des del món associatiu començaven a ser potents. Però... sempre si convé es troba un però de conveniències, quedava com una mena de pecat original del qual encara no ens havíem ben bé redimit. Per sort penso que tot això s'ha acabat i cada vegada més, quan es fan balanços d'entitats territorials, tinguin 10 o 40 anys d'existència, com alguns dels que contenen aquestes actes, una reflexió serena i justa només ens pot conduir a una valoració d'excel·lència. I quan se suma tot plegat, el que individualment i col·lectivament s'ha construït des de l'estudi, la reflexió, la difusió, la dinamització i l'activisme des de cada lloc i territori, tot plegat agafa unes dimensions ingents. De ben segur que sense tot això seriem una societat molt més empobrida i més sotmesa a les vacuitats especuladores que ens intenten vendre com imprescindibles per aconseguir una felicitat que fa feredat de veure. Perdoneu aquesta llarga introducció però m'ha semblat bé de fer-la per confirmar el sentit i l'interès que tenen les actes de les trobades de Montanui i la celebració de les de Matamala.

Tots sabem que les Trobades Culturals Pirinenques són possible gràcies al lideratge de la Societat Andorrana de les Ciències, així com l'edició de les actes que apareixen molt ben editades en la celebració de les següents. Aquest lideratge té però, a més a més, el suport i l'escalf de tot un conjunt de centres d'estudis, entitats culturals pirinenques i administracions públiques i en cada edició la complicitat més activa del centre del lloc de celebració com fou el cas del Centre d'Estudis Ribagorçans.

Dit això recordarem que el títol de les trobades de 2021 fou *Accions Dinamitzadores al Pirineu*. Es van aconseguir 33 comunicacions de molt diverses característiques, cosa que indica que foren unes trobades molt participatives. No entraré a presentar un a un els textos que formen part d'aquest volum, perquè ni que fossin quatre ratlles necessitaria molt d'espai. Tenint present que les actes ja estan publicades miraré d'indicar quines tipologies d'articles es van presentar per desvetllar la seva lectura en funció dels interessos temàtics i territorials de cadascú. La proposta genèrica a tractar en les 18ènes trobades era molt oberta i per tant no és d'estranyar que les «dinamitzacions» motiu dels textos redactats fossin molt variades. Algunes de les propostes entraven de ple en el títol anunciat i altres més de refiló. Personalment no hi posaria pas cap objecció i en bona part per aquella idea conceptual que defineix la paraula «trobada».

En relació a les procedències he intentat agrupar-les territorialment tot i que en algunes és difícil perquè sobrepassen un espai concret. Començaré dient que n'hi ha una del País Basc, crec que molt valuosa i estimada pel que representa. Dues que més o menys abastarien l'Alt Pirineu i l'Aran, cinc de l'Alt Urgell, quatre d'Andorra, dues de l'Aran, tres del Bergadà, tres de Catalunya Nord, una de l'Empordà, dues del Pallars, quatre de la Ribagorça, tres del Ripollès, una del Sobrab i una que la podríem qualificar com a marítima de procedència pirinenca. A part, les presentacions i benvingudes, la valoració de les actes celebrades a Andorra en plena pandèmia l'any 2020 per M. Carme Jiménez directora de l'IRMU i la cloenda d'Àngels Mach. Més o menys seria això.

No és fàcil agrupar temàticament totes les aportacions. Alguns articles els definiria com a recerca històrica com ara com el de la Montserrat Moli, que malauradament ens ha deixat aquest any, sobre els romeus apotecaris botànics a Núria, el de David Moré parlant de faroners nascuts al Pirineu, el de la Rosa Serra referint-se a l'explotació forestal al Berguedà durant la primera meitat del segle xx, la història de la fugida de la barbàrie nazi que feu escala a Les de Maria José Atienza i Joan Ramon González, o l'article sobre «la cruzada de los pastorcillos» a Monclús de Francisco Andrés Lascorz. Una proposta feta a partir de la recerca però també des d'una perspectiva de denúncia és la que va presentar Ramón Felipó sobre Queralt i els Rasos de Peguera.

D'altres comunicacions giraven a l'entorn del patrimoni des d'una visió molt àmplia. Per exemple l'experiència que ens aporta Xabier Kerexeta sobre el patrimoni material, la seva conservació, els lligams experimentals amb l'art i la dinamització transfronterera; el patrimoni medieval de Castelló d'Empúries vist des del seu museu i el context històric del comtat d'Empúries de Jordi Canet, la de Manel Rocher sobre el PyrenMuseu-Rosta de Salardú lligat a l'establiment hotelier familiar. Una experiència de patrimoni immaterial com la recuperació de les falles d'Alàs a partir de la menció documental més antiga

que es conserva, de Carles Gascón. També tenim una petita reflexió sobre la capacitat dinamitzadora de l'art presentada per Miquel Arnaudies president del Centre Cultural Català del Vallespir i també el lligam entre literatura i camins treballada per Pere Porta i Arcadi Castelló.

Si bé el turisme pot anar lligat a moltes de les propostes en trobem d'específiques com la d'Alexis Sancho, Ramon Serrat i Rosa Colomer sobre la xarxa de muntanyes emblemàtiques, entre elles el Pedraforca. També la de Eva Garcia sobre el turisme sostenible en zones de muntanya.

Algunes altres fan una mirada sobre plataformes o entitats reivindicatives o promotores d'un territori concret com poden ser els textos presentats per Antoni Llagostera sobre la plataforma «El Ripollès existeix» o la «Taula Comarcal d'Infraestructures del Ripollès» en el passat recent i el present. Una altra reivindicació aflora en la comunicació sobre la ramaderia extensiva de Pau Barrull.

Hi articles vinculats a l'esport: el de Daniel Areny sobre la història de l'esquí a Andorra i el de Ramon Ganyet que lliga l'experiència de la Seu d'Urgell dels Jocs Olímpics de 1992 i la candidatura dels Jocs Olímpics d'Hivern.

Si ens centrem en la dinamització del territori, trobarem reflexions, experiències o propostes legislatives com d'Antoni Pol sobre la dinamització del Pirineu, la de Joan Ganyet sobre la Comunitat de Treball dels Pirineus i l'experiència de Pallarsactiu d'Eva Fiter o la de Sílvia Ferrer sobre la Llei de conservació del medi natural d'Andorra.

Un parell de comunicacions se situen en l'àmbit de l'estudi de la llengua: la Jesús Alturo i Tània Alaix sobre l'escripturació de la llengua a l'alta edat mitjana relacionada amb el Pirineu i la de Jordi Suils sobre reculls de lèxic català ribagorçà. Sense deixar les lletres ens podem referir a l'experiència de la doble revista Cadí-Pedraforca i Garona-Nogueres presentada pel seu director Guillem Lluch.

En l'àmbit associatiu cultural veurem experiències associatives culturals de molt recent creació com la de Capella, tractada per Francesc-Xavier Mingorance i la de Castanesa redactada per M. Carmen Badia, Tanja Strecker i Núria M. Farré. O la ja més consolidada de la Vall de Querol i la seva revista «Records d'Aravó» d'Andreu Balent.

Deixeu-me que acabi amb tres articles que fan balanç d'experiències culturals molt reeixides d'associacions que formen part de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i que participen en activitats de l'IRMU, de les quals en faig una valoració molt positiva pels interessants projectes que vehiculen en els seus respectius territoris. Són l'experiència dels primers 10 anys de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell presentada per Lluís Obiols, la de Terra dels Avis d'Elna, entitat que s'ha dedicat a la preservació del patrimoni agrícola del Rosselló tal i com ens explica Joan Lluís Mas i finalment la del Consell Cultural de les Vals d'Àneu proper a complir quaranta anys, que ens proposen Ferran Rella i Rut Martínez, amb un projecte actual tant reeixit com el Dansàneu, Tot plegat dona sentit cultural a uns territoris concrets per reflexionar sobre el seu futur, promoure la millora del benestar i de manera sostenible l'activitat econòmica.